

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 28 Volume: 6 Issue: 28

Güz 2013 Fall 2013

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TARİHİ SÜREÇTE BİR YERLEŞİM YERİNİN İSİMLERİ: KONYA-BOZKIR ÖRNEĞİ THE NAMES OF SETTLEMENT DURING THE HISTORICAL ERA : KONYA-BOZKIR MODEL

Hamit ŞAFAKCI*

Öz

Günümüzde Konya ilinin bir ilçesi olan Bozkır, sırasıyla İsauro Vetus, Leontopolis, Siristat ve Bozkır isimleriyle anılmıştır. Bu çalışmada ilçenin tarihi süreçte kullandığı isimler ile bunların anlamları açıklanmaya çalışılmıştır. Yerleşim yerlerine verilen isimlerin bir menşei bulunmaktadır. İsimlerinin menşei bilinen yerleşim yerleri olduğu gibi menşei tamamen rivayetlere dayandırılan yerleşim yeri isimleri de vardır. Bozkır isminin step ile ilgili olmadığı ilçenin çevre şartlarıyla da açıklanabilir. Bununla birlikte Bozkır ismi, Bozkır Bey'den dolayı yöreye verilen ismin sonra yerleşim yerine verilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu anlamda Bozkır isminin bir erkek adı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Konya, Bozkır, Siristat, Step.

Abstract

Bozkır, nowadays a district of the province Konya, was given the names Vetus, Leontopolis, Siristat and Bozkır. In this study, the names of the district during the historical era and their meanings are tried to be explained. The names given to the settlements have an origin. Some of the origins of the names have a real settlement name but some other names are completely based on rumors. The name Bozkır, not being related to the steppe, can be explained due to the natural environment. Besides, the name Bozkır was in fact named after Bozkır Bey to the region, later on. In this sense, it comes forward that Bozkır is a masculine name.

Keywords: Konya, Bozkır, Siristat, Steppe.

Giriş

İnsanlar yaşadıkları yerleri adlandırırken çevresindeki bazı faktörlerden etkilenirler. Aynı zamanda çevrelerindeki dağ, ova ve köylere de çeşitli isimler verirler. Böyle bir isimlendirme, iletişimde kolaylık sağlamanın yanında yerleşilen bölgenin tapusu gibi algılanmakta bir başka ifadeyle bölgenin hangi kültüre ait olduğunu göstermektedir. Yerleşim yerlerinin adları insanlar tarafından verildiğine göre insanların sosyo-kültürel yapıları ile bu adlar arasında bir bağlantı olmalıdır. Günümüzde Konya iline bağlı Bozkır ilçesinin tarihi süreçte çeşitli adlarla anılmasını da bu anlamda düşünmek gerekir. Zira tarihi süreçte kullanılan bu isimler bölgeye hakim olan devletlerin kültürel unsurlarını da yansıtmaktadır.

Bozkır, Konya Ovası'yla Toros Dağları arasında engebeli bir arazi üzerinde bulunmaktadır. Orta Torosların eteğinde kurulan ve eski bir yerleşim yeri olan Bozkır, tarih sahnesinde yerini aldığından bu yana bünyesinde değişik toplumları barındırarak birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. İsaualılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Anadolu

* Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Beylikleri ve Osmanlılar gibi farklı devletlerin hüküm sürdüğü Bozkır'da, bu toplumların bırakmış olduğu tarihi ve kültürel eserler vardır¹ (Şafakçı, 2013: 4).

Tarihte Bozkır İçin Kullanılan İsimler

Bozkır ilçesi, sırasıyla İsaura Vetus, Leontopolis, Siristat ve Bozkır isimleriyle anılmıştır. Bazı araştırmacılar Tris Maden ismini de kullanmıştır. Ancak bu görüş kabul görmemiştir. Aşağıda Konya'nın Bozkır ilçesinin tarihi süreçte kullandığı bu isimlere değinilecektir.

1. İsaura

Bölgenin ismi hakkındaki ilk bilgiler Strabon'dan öğrenilmektedir. "Isaurike adlı bölgede aynı ismi taşıyan Eski İsauria ve Yeni İsauria denen iyi tahkim edilmiş iki köy vardı" diyen Strabon, bunlara birçok köyün tabi olduğunu ve buraların haydut yatağı olduğunu belirtmiştir. Bölgede yaşayan halkla ilgili verdiği bilgilerde ise Strabon, "Bunlar Romalılar'a özellikle lâkabı İsauricus olan Publius Servilius için devamlı rahatsızlık kaynağı idiler. O bu yerleri Romalılar'a tabi kıldı ve korsanlara ait olan deniz kenarındaki kalelerin çoğunu yıktı," demektedir (Strabon, 2000: 65-66).

Strabon'un belirttiği gibi iki İsauria² olduğu birçok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir. Fakat İsaura Vetus ve İsaura Nova olarak belirtilen bu yerleşmelerin nereler olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Araştırmacılar Sterret, İsaura Nova olarak Dinorna³ (Sterrett, 1888: 149) ve Palaea İsaura adıyla Zengibar Kalesi'ni gösterirken (Sterrett, 1888: 106); Ramsay, İsaura Nova'yı Siristat olarak ifade etmiştir (Ramsay, 1960: 17). S. Hall, "İsaura Vetus Bozkır olmalıdır," demiştir (Naklen: Bahar, 1991, 11). Mustafa Yılmaz, savaşlardan dolayı gücünü yitiren İsaura Vetus'u Bozkır⁴ olarak düşünmüş ve daha sarp bir yere yeni bir kentin yapılması ihtiyacından bahsetmiştir. Bu nedenle Bozkır yakınlarındaki "Zengibar Kale" olarak bilinen İsaura kenti yani İsaura Nova yapılmıştır⁵ (Yılmaz, 2005: 65). Hasan Bahar ise, İsaura Nova ve İsaura Vetus, "Zengibar Kalesi olmalıdır," demektedir (Bahar, 1991: 11).

2. Leontopolis

Bozkır'ın antik çağdaki adı Leontopolis'tir. Aslanlar Şehri⁶ anlamına gelen bu kentin ismi M.S. 451 yılında (Bahar, 1996b: 57) kilise listelerinde⁷ geçmektedir. Leontopolis adının ortaya çıkışı ile ilgili farklı fikirler ortaya konulmuştur. Mustafa Yılmaz'a göre, "M.S. 474-491 yılları arasında imparator Zenon⁸ tarafından kurulmuştur" denilmesine rağmen burası çeşitli savaşlarla gücünü kaybedince daha yüksek bir yere, yeni bir merkez yapma ihtiyacı duyulmuş; böylece Yeni İsaura Zengibar Kale'nin olduğu yerde kurulmuştur. Kaledeki sur ve kulelerin

¹ Bozkır'da Madencilik (1776-1839) adlı doktora çalışmamızda Bozkır'ın tarihi ele alındığından tekrar olmaması adına burada yer verilmemiştir. Bu konuda bkz. Şafakçı, 2013: 3-27.

² İsauria'daki Decapolis adının on şehir anlamına geldiğini ve buranın Ermenek Suyu üzerinde olduğunu belirten Ramsay; Germanicopolis, Diocasareia, Eironopolis, Neapolis, Lauzados, Zenopolis, Dometipolis, Titiopolis, Claudiopolis ve Dalisandos şehirlerini bölgenin şehirleri olarak saymıştır (Ramsay, 1960: 406-407). Bu şehirlerin yerleri için bkz. Hopwood, 1994: 380-381; Umar, 2008: 142-177.

³ Bazı araştırmacılar tarafından kullanılan Dinorna telaffuzu, Dinorna olmalı, burası Kavak kasabası ile Orhaniye ve Eksile köyleri arasında kalan bir höyüğün önündedir ve halk arasında Dinorna olarak hâlâ kullanılmaktadır.

⁴ M.Ö. 78 yılında yapılan ve kazanılan savaşta taşın Bozkır'a dikilmesi, buranın İsaura Vetus olması fikrini kuvvetlendirir. Çünkü bu tarihte Leontopolis ismi henüz yoktur. Bozkır'a lokalize edilen İsaura Vetus'un Bozkır ilçe merkezindeki Küçük Sivri denen yerde olduğu ileri sürülmüştür. Küçük Sivri, kuzey ve batı tarafı Çarşamba Çayı ile kesilen çok derin bir vadi ile çevrilmiştir. Doğusu ve güneyi ise oldukça meyilli bir araziye sahiptir. Tepenin en üst noktasında bir mabet kalıntısı vardır (Yılmaz, 1990: 20, 22).

⁵ Zengibar Kalesi bazı araştırmacılar tarafından İsori şehri olarak aktarılmıştır (Oral, 1958: 25). Bu bölgeye İsorya ya da "İsori" (Yalçınkaya, 1943: 52), İsavriya (Özsait, 1985: 78, 82) ve İzavriya (Vasiliev, 1943: 132) diyenler de vardır.

⁶ Helen dilinde aslan kenti anlamına gelen Leontopolis, Doğu Roma imparatorları Leonlardan birisi dolayısıyla da Leon kenti olarak da ifade edilmiş olabilir (Umar, 1993: 515) diyen Bilge Umar, bu ismin aslen Trakyalı olan I. Leon'dan (451-474) gelebileceğini söylemiştir (Umar, 2008: 140).

⁷ Kilise listelerinde Bozkır'ın adı, Leontopolis olarak geçmiştir. İmparator Zenon, her şehrin ayrı bir piskoposluk olmasını, Leontopolis ile İsaurapolis'in aynı piskoposluğa sahip olmasını kanunla sağlamıştır (Ramsay, 1960: 97-98).

⁸ Aslen İsaurlu olan Zenon, İsauria'dan topladığı askerlerle Bizans tahtını ele geçirmiştir (Ostrogorsky, 1999: 57; Yılmaz, 1996: 87).

yapı ve teknik özellikleri M.Ö. I. yüzyıla tarihlenmektedir. O halde Leontopolis adı M.S. I. veya II. yüzyılda ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir (Yılmaz, 1990: 20). Ancak Leontopolis isminin bu tarihten sonra kullanıldığı ile ilgili bilgiler gözden kaçırılmamalıdır. 325 yılındaki İznik konsiline, İsaura piskoposu Silvanus katılmıştır, Leontopolis piskoposu diye bir kimse katılmış değildir. Aslında, Leontopolis adını almış kent, eski İsaura'dan başkası olmadığı için İznik konsiline katılan, sonradan Leontopolis adını alan kentin piskoposuydu (Umar, 2008: 146).

Abû'l Farac'ın Leontopolis hakkında verdiği bilgiler, kentin adının ortaya çıkışını da aydınlatmaktadır. Abû'l Farac'ın ifadesine göre, konsey tarafından seçilen ve erken Türk olan Leo 18 yıl hüküm sürdü. Leo, kızı Ariadne'yi Zaynon (Zeno)'a verdi, bu adamı yükseltti ve bütün şarkın Strategos'u yaptı ve Basiliscus'u Tarki'nin (Türkiye'nin) Strategosluğuna getirdi. Aynı imparator Colonicus'u inşa etti ve ona Leontopolis ismini verdi (Abû'l Farac, 1945: 146). I. Leon olarak da bilinen bu kişi 451-474 yılları arasında yönetimde olduğuna göre, (Umar, 2008: 140) Bozkır'ın antik çağdaki adı olan *Leontopolis*'in bu hükümdar dönemine ait olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde kabul edildiğinde anlamı Leon kenti olmaktadır. Önemli bir diğer husus ise, bu tarihten sonra İsaura kenti, bir tane kaldığından İsaura ismiyle kastedilen Zengibar kalesi olur. Kilise listelerindeki isimle, I. Leon'un 451 yılında yönetime geldiği birlikte düşünüldüğünde Leontopolis isminin 451 yılında kullanılmaya başlandığı ortaya çıkmaktadır.

Ramsay'ın ortaya koyduğu görüşe göre, Leontopolis, İsaura'nın 13 mil batısındaki bugünkü Siristat yahut Tris Maden olmalıdır. Bu durum Leontopolis ile İsaurapolis'in bir piskoposun idaresinde nasıl bulunduğunu da izah eder. Bundan başka Leontopolis'in son Bizans devrinde mühim bir şehir olduğu muhakkaktır, umumiyetle bu devrin mühim şehirleri Türk şehirleri olarak devam etmiştir. Leontopolis ile Siristat'ın aynı şehir oluşu da bunu izah etmektedir (Ramsay, 1960: 17).

3. Siristat

Miladın ilk yıllarında Leontopolis ismiyle bilinen Bozkır'a, 1400'lü yılların başında, Yalılıyük çevresinde yaşayan Bozkır Bey gelerek buraya kendi adını vermiştir. Bu yerleşim yeri İsaura⁹ Vetus, Leontopolis, Siristat¹⁰ ve son olarak "Bozkır" adıyla anılmıştır. Bazı araştırmacılar tarafından, Siristat kelimesi, madenlerin çıkarıldıkları ocakların başında bulunan "Baş Usta" anlamına gelen "Ser-i Üstat" kelimesinin bir varyasyonu olarak değerlendirilmiştir (Yılmaz, 1996: 87). Fakat XIV. yüzyıla ait bazı kaynaklarda Siristat ismi zikredilmektedir (Şikari, 1946: 96). Yine aynı yüzyıldaki Bozkır'a belgeler içinde bulunan 1336 tarihli bir belgeye¹¹ göre Karamanoğulları döneminde Bozkır kaza olarak, Siristat ise köy olarak geçmektedir (VGMA, 581/1: 232). Ayrıca XVI. yüzyıldaki Kazıkdere köyündeki madencilik faaliyetleri ile 1776 yılında açılan Bozkır madeninin, "Siristat" kelimesi ile ilgisi olmamakla birlikte, Siristat isminin 1336 yılında kullanılması bu iddiaları ortadan kaldırmaktadır. Türkçe bir kelime olmadığı

⁹ İsaura isminin aslı, İ(s)a-ura'dır ve Luwi dilinde "Büyük Kent" demektir (Umar, 1993: 346).

¹⁰ Siristat, Silistat, Ser-i Üstad, Surustad olarak okuyanlar da vardır (Yılmaz, 1996: 87; Konyalı, 1997: 66). Karamanoğullarının bölgeyi ele geçirmesi Şikari tarafından "Sultan Alâeddin, Beyşehir'den sonra 30.000 asker ile Beyşehir'den göçüp, Siristat Kalesi'ne geldi. Galencan adlı bey hadiseyi duyup kale kapısını kapattı. Alâeddin 30.000 askeri ile 28 gün kuşattıysa da kaleyi alamadı. Bir gece 40 kişi kement atarak kaleye çıktı, Galencan'ın sarayına çıkan askerler Galencan'ı yakalayıp, Hisar kapısını açtılar. Karaman askerleri kaleye girip, kaleyi aldılar. Kaleden birçok mal, hazine ve cephaneye çıktı, Karamanoğlu bunları askerine bağışladı. Karamanoğlu Galencan'ı bağışlayıp kaleyi yine ona verdi ve birkaç gün burada kaldı" (Şikari, 1946: 96) şeklinde anlatılmıştır. Bu dönemde yerleşim yeri adı olarak Siristat isminin kullanılması ile birlikte Şikari'nin anlattığına göre Bozkır'da XIV. yüzyılda muhkem bir kale olduğu ortaya çıkmaktadır (Şafakçı, 2013: 16).

¹¹ Evâil-i Muharrem 737/10-19 Ağustos 1336 tarihli belge, Karaman oğlu İbrahim Bey tarafından Şeyh Musa'ya verilen bir vakfiye kayıdır. Bu vakfiye ve zaviye daha sonra tarafımdan değerlendirilecektir. İ. Hakkı Konyalı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki vakfiyeyi tıpkıbasım olarak kitabında yayınlamış ve H. 837 tarihli olduğunu ve kopyacının tarih yılının son rakamını yanlış yazdığını ileri sürmüştür (Konyalı, 1997: 66). Bir başka araştırmada ise vakfiyenin tarihi H. 827 ve 837 olarak verilmiştir (Çiftçi, 2001: 232). Ancak Konyalı'nın bahsettiği farklı numaralı olan ancak birbirinin kopyası iki vakfiye ile Bozkır'da bir suretini, Şeyh Musa soyundan geldiğini belirten Ahmet Gedik adlı kişide, bulduğumuz vakfiye H. 737 tarihli (Ekler, Belge 4). Dolayısıyla üç örnekte birden yanlış kopyalama olması mümkün değildir. Aynı imlaya sahip olan vakfiyelerdeki bilgiler de birebir tutmaktadır

düşünülen Siristat ismi, Türklerden önce bölgede yaşayan halklar tarafından verilmiş bir isim olmalıdır. Luwi dilinde ve onun ardılı bölgesel dillerde akıntı, akarsu anlamına gelen sözcüklerden asta/ista/astra/istra ekleri bulunmaktadır. Samsun ilinin Kavak ilçesinde eski adı Bistat olan İkizdere köyü ile eski adı Siristat olan Bozkır'ın eski isimlerindeki benzerlikler dikkat çekmektedir. Bistat dere kıyısındadır ve Bozkır'ın içinden de Çarşamba Çayı geçmektedir. Siristat adının aslı Sibristada olup güzel akıntılı, gür su akıntısı gibi anlamlara geldiğine göre (Umar, 2008: 137) Siristat adı, suyun gür akışı anlamında kullanılan bir isim olmalıdır.

4. Tris Maden

1837 yılında Bozkır'ı ziyaret eden Hamilton, buraya Tris-Maden adını vermiştir. Bu isim, merkeze 10 saat uzaklıkta güney yönünde bulunan dağlardan elde edilen kurşunu eritmekten dolayı verilmiştir (Hamilton, 1842: 339). Ancak 1884 Haziran'ında Bozkır'a gelen Sterrett ise, eski ve terk edilmiş bir gümüş madenini gören Hamilton'un, madenden dolayı, bu yere kimsenin bilmediği Tris Maden ismini verdiğini belirtmiştir (Sterrett, 1888: 98). Bozkır için Tris-Maden ismi Hamilton'un dışında, araştırmacılar tarafından kabul görmemiştir.

5. Bozkır

Selçuklu şehzadesinin etrafına toplanarak isyanlara sebep olan ve karışıklıklar çıkaran Türkmen boylarına, yaylak ve kışlak olarak yeni fethedilen Anadolu hedef gösterilmiş ve buralar onlara "ikta" edilerek "yurt" olarak verilmiştir. Fakat ileride kabilecilik yaparak ayrı ayrı zümreler ve devletler vücuda getirmemeleri ve tefrikaya düşmemeleri dikkate alınarak, halkı oluşturan boylardan ve oymaklardan her biri, bir bölgeye gönderilmek ve memleketin her bucağına dağıtılmak suretiyle yerleştirilmelerine dikkat edilmiştir (Yinanç, 1944: 166). Bu düşünceden hareket edilirse Anadolu'nun birçok şehrindeki Bozkır¹² isimli yerleşmelerin olması sadece isim benzerliği ile açıklanamaz. Bu yerleşmeler arasında bir akrabalık ilişkisinin olması muhtemeldir.

Bozkır aslında kasabanın değil, yörenin yani Çarşamba Çayı ile Seydişehir arasındaki bölgenin adıdır. Kasabanın adı "Sıristat" olup, Türklerden önce yörede yaşayan kavimlerden birine ait bir isim olduğu ve Türkçe asıllı olmadığı için, bu isim yerine, kasabaya Bozkır adı verilmiştir. Anlaşıldığı üzere yöre kasabanın değil, kasaba yörenin adını almıştır (Sümer, 1995: 9).

Bozkır kelimesinin taşıdığı anlama gelince, bu, arazinin coğrafi yapısı ile ilgili değildir¹³. Yörenin adı olan Bozkır, bu yöreyi feth ya da idare etmiş bir beyden gelmektedir¹⁴. Bozkır Bey kuvvetli ihtimal XIV. yüzyılda bölgeyi idare etmiş, Karamanoğullarının bir valisi, daha az bir ihtimalle Selçuklu valisi olabilir (Sümer, 1995: 9). Bozkır adının Selçuklular zamanında bölgenin hâkimi olan Bozkır adlı bir beyden geldiğini ileri sürenler de vardır. Bu beyin hayatı hakkında hiçbir bilgi olmamakla birlikte Yazı Kolu denen bölgeye hâkim olarak buraya adını vermiştir (Türk Ansiklopedisi, 1956: 7). Bozkır Bey'in XVI. yüzyılda neslinin devam ettiği, Şehzade Bayezid isyanında (1559), Bozkır'ın oğullarından Hüseyin Bey'in bulunmasından anlaşılmaktadır (Turan, 1961: 86). Aynı dönemde Karaman bölgesinin ileri gelenlerinden olmalarından dolayı Siristat köyü timar olarak verilen Karamanoğulları taraftarı olan Bozkırhoğlu¹⁵ Hüseyin ve Bozkırhoğlu Yusuf da (Erdoğan, 2006: 107) bu beyin neslinin devam ettiğine delil olarak gösterilebilir. Nitekim 1519 tarihli tahrirde Karaman'ın eski aileleri,

¹² Aksaray, Manisa, İçel ve Sivas illerinde Bozkır isimli yerleşim yerleri vardır (Ülker, 2003: 128).

¹³ M. Akif Erdoğan'a göre, Bozkır ve Belviran isimleri coğrafi yapı ile ilgilidir (Erdoğan, 1992: 429). Belviran isminin coğrafi yapıyla ilgisi olduğu düşünülebilir, ancak Bozkır adının kurak, sadece otsu bitkilerin yetiştiği, fazla ağaç olmayan step anlamındaki bitki örtüsüyle bir alakasının olmadığı ilçenin bozkır bitki örtüsünün tersine bir yapıya sahip olmasıyla da açıklanabilir.

¹⁴ Kişi adları ile yer isimleri ilişkisi için bkz. Saim Sakaoğlu, İnsan Adlarından Kaynaklanan Yer Adlarımız, *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri*, 11-13 Eylül 1984, Ankara 1984, s.259-264.

¹⁵ Bozkırhoğlu Mustafa oğlu Halil ve Bozkırhoğlu Mustafa oğlu Mehmet gibi bu aileye mensup kişiler de vardır (Erdoğan, 2006: 78).

“babaları Karaman döneminde yönetici olan timar sahipleri” olarak kaydedilmiştir (Erdoğan, 2004: 4). Bu bilgi yukarıdaki örneklerle birleştirilince Bozkır Bey’in bölgeyi idare ettiği, Bozkır ve çevresinin ileri gelenlerinden olduğu tahmin edilmektedir.

Fransızca “steppe”¹⁶ manasındaki bozkır, yeni bir deyim olarak XX. yüzyılın ilk yarısında kullanılmaya başlanmıştır. Esasen Bozkır adını taşıyan yer, gerçek manasında, bozkır karakterinde de değildir. Faruk Sümer, Bozkır adının, boz ve kır fiillerinin emir ikinci şahıs ile yapılmış bir ad olduğunu, Boz+kır= yen ve saf dışı bırak anlamına geldiğini söylemektedir¹⁷ (Sümer, 1995: 9). Ancak boz ve kır sözcükleri renk adı olarak da kullanılmıştır¹⁸. Boz ve kır renk adları düz anlam boyutunda birbirlerine çok yakın iken, sözcük türetmede farklılaşma göze çarpmaktadır. Boz, ak, kara, al renk adları gibi sözcük türetmede yaygın olarak kullanılmıştır. Boz devetüyü, toprak renkleri ve sincabiye; kır ise gri ve kül rengine daha yakın anlamda kullanılmaktadır (Bayraktar, 2009: 118). Çeşitli anlamlar yüklenen Bozkır kelimesi cemaat adı olarak da kullanılmıştır. Bozkırlular, Karamanlıların hükmettiği boylar arasındadır (Sümer, 1996: 67). Bununla beraber bu cemaat üyelerinin farklı yerlerdeki mensupları da dikkati çekmektedir¹⁹.

Aslında Bozkır Kozağaç da dâhil olmak üzere Çarşamba Çayı’ndan başlayıp Seydişehir yöresine ulaşan kesimin adıdır. Bu kesime halk arasında “Yazı Kolu” da denir²⁰. Yazı “ova, düzlük” demek olup Orhun Abideleri’nde de geçmektedir. Bozkır’ın doğudaki kesimine de “Dağ Kolu” denmektedir. Dağ Kolu’nun resmi adı ise “Belviran”²¹dir (Sümer, 1995: 10; Türk Ansiklopedisi, 1956: 8). Osmanlı tahrir defterlerine göre, Bozkır Beyşehir sancağına, Belviran ise Konya sancağına bağlıdır. Yani Dağ Kolu’nun tahriri Konya sancağı içinde yapılmıştır²².

Sonuç

XVI. yüzyılda Beyşehir sancağına bağlı nahiye statüsünde olan Bozkır, Çarşamba Çayı ile Seydişehir arasındaki toprakları kapsardı. Coğrafi yapısı ile alakası olmayan Bozkır ismi, bu yöreye hâkim olan bir beyin adından gelmektedir. Bozkır isimli bir yerleşim birimi yoktur, bu isimle bir coğrafi bölge ifade edilmektedir. Bozkır nahiyesinin (daha sonraki yıllarda kazasının) merkezi olan Siristat ise bir yerleşim birimidir. Türkçe asıllı olmadığı tahmin edilen Siristat adı, terk edilerek bu yerleşim yerine bölgenin adı olan Bozkır ismi verilmiştir. Siristat kelimesinin madenlerin çıkarıldığı ocakların başındaki baş usta anlamına geldiği belirtilen Ser-i Üstat ile hiçbir ilgisi yoktur. Karamanoğulları döneminde de Siristat ismi kullanıldığına göre bu kelimenin Türklerden önce kullanılan bir isim olması ihtimali kuvvetlidir. Zira Bozkır madeni

¹⁶ Step, sert çayırarla otların, bunlar arasına serpilmiş çalılarla dikenlerin meydana getirdiği bir bitki topluluğudur (Türk Ansiklopedisi, 1956: 7). Step anlamındaki bozkır için bkz. Ayverdi, 2006: 409.

¹⁷ Türk Dil Kurumunun *Güncel Türkçe Sözlük*’ünde boz, açık toprak rengi; kül rengi, gri; açılmamış, sürülmemiş toprak biçiminde ifade edilirken, kır, beyazla az miktarda siyah karışmasından oluşan renk olarak tanımlanmaktadır.

¹⁸ Renk bildiren bu sözcükler boz kır şeklinde ayrı yazıldığına at donu anlamında (Bayraktar, 2009: 104) *Bozkır* şekliyle ise bir erkek adı olarak kullanılmıştır (Bayraktar, 2009: 115).

¹⁹ *Cemaat-i Bozkırlı* adı ile anılan kişiler (BOA, TT.d 32: 312) İçel, Beyşehir, Konya, Kırşehir, Adana ve Tarsus gibi sancaklarda bulunmaktaydı (Türkyay, 2001, 218). İçel sancağı Gülnar kazasında oturan cemaat üyeleri için bkz. BOA, C.ML 7691.

²⁰ Bir başka tanımlamaya göre ise Yazı Kolu, Suğla Gölü ile Siristat kasabasının arasındadır (Türk Ansiklopedisi, 1956: 7). Yazı Kolu adı verilen bölge Çarşamba Çayı ile Suğla Gölü arasındaki topraklar olmalıdır. Zira yöredeki en verimli topraklar buradadır.

²¹ Belören’e döndürülen ve eskiden müstakil bir kaza olan Belviran bir nahiye olarak Bozkır’a bağlanmıştır. 1864 yılında Belviran’ın merkezi Sarıoğlan’dır. Sarıoğlan’ın bir tarihi şahsiyetin adı olması ihtimali kuvvetlidir (Sümer, 1995: 10). 1277 yılında meydana gelen Cimri olayından bahseden İbni Bibi, “Bundan sonra türedilerin elebaşlarından *Sahip Fahrettin’in oğullarını öldürmüş olan (Saruoğlan) ı yakaladılar, merkezde bulunan sultanla sahibin huzuruna getirdiler. Heman başı gövdesinden koparıldı ...*” demiştir (İbni Bibi, 1941: 300). Cimri olayı için bkz. Anonim, Selçukname, 1952: 39-40.

²² Bozkır kazasının arazisi üç kısma ayrılmaktadır. Dağlık kısmına “Kazık Dere”, ova kısmına “Yazı Kolu”, hem dağlık hem de ovalık kısmına “Belviran” denilmektedir (Nazmî, 1922: 116). Osmanlı döneminde Beyşehir sancağına bağlı bir kaza olan Bozkır’a bağlı köylerden Sinandı, Kazıkdere ve Hisarlık köylerine bağlı mahalleler vardı. 1831’de Kazıkdere köyünün mahalleleri Dolhanlar, Gezlevi, Gerez, Fakılar ve Söğüt (BOA, NFS.d 3341: 11); Sinandı köyünün mahalleleri Karabayır, Yalnızca, Baybağan, Kayapınar, Soğucak, Kovanlık, Arslantaş, Bekele, Tepearası, Tepelice, Mürüvvetli, Yazıtamu (BOA, NFS.d 3341: 9-10); Hisarlık köyünün mahalleleri ise Ulupınar, Aydıncısla, Aycılar/Acılar, Kuşça (BOA, NFS.d 3341: 10) olarak sayılmıştır.

1776 yılında açılmıştır. Bununla birlikte maden ocaklarındaki ustabaşılar piristatbaşı, ustalar ise piristat adıyla anılmıştır.

Tarihi süreç içerisinde kullanılan yer adları, hangi bölgelere kimlerin yerleştiği ve hangi isimlerin verildiği gibi konularda tarihi ve kültürel değerleri ortaya çıkarabilmektedir. Yani yerleşim yerlerinin adları tarihi ve kültürel birçok bilgiyi ihtiva etmektedir. Yerleşim yerlerine verilen adların bir anlamı da bulunmaktadır. Araştırmada görüldüğü üzere, Bozkır'ın tarihi süreçte kullanılan isimlerinden İsaura'nın büyük kent, Leontopolis'in Leon kenti, Siristat'ın güzel akıntılı, Tris Maden'in üçlü maden anlamlarında ve Bozkır'ın ise bir erkek ismi olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Bozkır'ın kullandığı isimlerin verilmiş nedenleri gruplandırıldığında etkileşimler şöyle tespit edilmiştir. Coğrafi koşullar nedeniyle Siristat, insanlardan etkilenerek Bozkır ve Leontopolis, madenlerden dolayı Tris-Maden isimleri verilmiştir. Zikredilen isimler arasında bir erkek adı olarak kullanılan Bozkır adı Türkçe olan tek isimdir. Bu isim günümüzde de hâlâ kullanılmaktadır. Siristat ismi de yöre halkı tarafından az da olsa kullanılmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

1.1. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Cevdet Maliye (C.ML): 7691

Nüfus Defterleri (NFS.d): 3341

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d): 32

1.2. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

581/1: 232.

2. Kitap, Tez ve Makaleler

Abû'l Farac, Gregory (1945). *Abû'l Farac Tarihi*, I, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), Ankara.

Anonim, Selçukname (1952). *Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III*, (Tercüme eden ve notlar ekleyen: Feridun Nâfiz Uzlu), Ankara.

AYVERDİ, İlhan (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, I, II, III, İstanbul.

BAHAR, Hasan (1991). *İsauria Bölgesi Tarihi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

BAYRAKTAR, Nesrin (2009). Boz ve Kır Renk Adlarının Kavram, Anlam ve Biçim Boyutu Üzerine, *International Journal of Central Asian Studies*, XIII. s.101-121.

ERDOĞRU, Mehmet Akif (1992). Karaman Vilâyetinin İdari Taksimatı, *Osmanlı Araştırmaları*, (The Journal of Otoman Studies) XII, İstanbul, s.425-430.

ERDOĞRU, Mehmet Akif (2004). Konya Civarında 1530 Yılında Göçebeler, *Konya Kitabı VII, Yeni İpek Yolu*, Konya, s.3-12.

ERDOĞRU, M. Akif (2006). *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*, İstanbul.

HAMILTON, William J. (1842). *Researches Asia Minor, Pontus and Armenia with Some Account of Their Antiquities and Geology*, II, London.

HOPWOOD, Keith (1994). Who were the Isaurians?, XI. *Türk Tarih Kongresi 1990*, I, Ankara, s.375-386.

İbni Bibi (1941). *Anadolu Selçukî Devleti Tarihi*, (Çev. M. Nuri Gençosman), Ankara.

KONYALI, İbrahim Hakkı (1997). *Âbideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Ankara.

ORAL, M. Zeki (1958). İzorya ve Pisidyada Bir Seyahat -II-, *Amt*, S. 22-23, Konya, s.24-27.

OSTROGORSKY, Georg (1999). *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev. Fikret İşıltan), Ankara.

RAMSAY W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. Mihri Pektaş), İstanbul.

STERRETT, J.R. Sitlington (1888). *The Wolfe Expedition to Asia Minor*, *American School of Classical Studies at Athens III*, 1884-1885.

STRABON (2000). *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV)*, (Çev. Adnan Pekman), İstanbul.

SÜMER, Faruk (1995). Bozkır Tarihi Hakkında Bilgiler, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 102, s.9-12.

ŞAFAKCI, Hamit (2013). *Bozkır'da Madencilik (1776-1839)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

ŞİKÂRİ (1946). *Karaman Oğulları Tarihi*, (Haz. M. Mesud Koman), Konya.

TURAN, Şerafettin (1961). *Kanuni'nin Oğlu Şehzâde Bayezid Vak'ası*, Ankara.

Türk Ansiklopedisi (1956). Bozkır, VIII, Ankara, s.7-8.

TÜRKAY, Cevdet (2001). *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşîret ve Cemâatler*, İstanbul.

Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*.

UMAR, Bilge (1993). *Türkiye'deki Tarihsel Adlar*, İstanbul.

UMAR, Bilge (2008). *Pamphylia İsauria Lykaonia Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul.

- ÜLKER, Ali Ulvi (2003). *Kültür Diliyle Bozkır*, İstanbul.
- VASİLİEV, A.A. (1943). *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, I, (Çev. Arif Müfid Mansal), Ankara.
- YALÇINKAYA, Ekrem (1943). *Coğrafyada Tarihte ve Bugünkü Konya*, Konya.
- YILMAZ, Mustafa (1990). *Bozkır ve Çevresinin Tarihi Coğrafyası*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- YILMAZ, Mustafa (1996). Bozkır'ın Eskiçağ Tarihi, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 100, s.85-87.
- YILMAZ, Mustafa (2005). *Bozkır Çevresinin (Hadim-Ahırlı-Yalıhüyük) Antik Tarihi ve Eserleri İsauria*, Konya.
- YİNANÇ, Mükrimin Halil (1944). *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul.

Ekler

Resim 1: Bozkır'ın Genel Görünümü (Ali Çelik)

Resim 2: Çarşamba Çayı, Çarşamba Köprüsü ve Merkez Cami (Ali Çelik)

